

Om en bekvämlighetsinrättning på Östra Torget.

Dagens bild kommer från ett privat album som jag fått ”plundra” i ett antikvariat. På baksidan står det: Översvämningen på Östra Mattorget 1924.” Det är skönt när man slipper gissa när kortet är taget. Jag har redan 2010 skrivit om lampan på torget och det finns ingen anledning att återupprepa detta. På bilden är det fortfarande en gaslampa och de tre stadsbuden från Expressbyrån låter sin häst svalka sig i de därför avsedda vattenhoarna. Namnet Mattorget är vi inte vana vid, men när nuvarande Östra Torget uppstår 1830 finns redan Torget (nuvarande Hovrättstorget) och Östra Torget kallas omväxlande Nya Torget eller Mattorget. Man flyttade nämligen marknaderna från Hovrättstorget till Mattorget.

Bilden innehåller dock två andra detaljer som kan vara värda att nämna. Dels en mycket vacker telefonkiosk och dels stadens första urinoar, i dagligt tal i Jönköping benämnd ”pessekur”. Dessutom kan vi konstatera att de tre vänstra husen på Kanalgatan fortfarande finns kvar. Det är inte på många ställen i staden hus av denna ålder klarat sig från brand.

Telefonhistoria

Telefonkiosken är nog en av stadens första och numera vet knappt folk vad en telefonkiosk är. De finns inga kvar längre, den 3 december 2015 försvann den sista i drift varande telefonkiosken och den fanns i Uppsala. Som museiföremål

finns det kiosker kvar, bland annat en vid Grännaskolans huvudbyggnad i Gränna. Men Jönköping har en intressant telefonhistoria.

Redan 1881 startades ett av Sveriges första allmänna telefonnät i Jönköping. Den var "tusenkonstnären" Hakon Brunius som hade lyckats värva ihop 31 kunder och byggde ett telefonnät. Växeln, som var dimensionerad för 50 kunder och 14 samtida telefonsamtal låg på Östra Storgatan 7, i hörnet Östra Storgatan/Bredgränd. År 1888 sålde Brunius nätet till Stockholms Allmänna Telefon AB och de i sin tur sålde det vidare 1891 till Kungliga Telegrafverket. Det fanns då 197 kunder. Telefonkiosken måste ha tillkommit på Telegrafverkets tid, de första kioskerna uppsattes i slutet av 1890-talet.

Toan sprängdes i bitar

Den andra serviceinrättningen, "som gjord för halfva menskligheten" som Magnus Widell skriver i Gudmundsgillet's årsbok 2009, kallar vi jönköpingsbor som sagt i dagligt tal "pessekur". Bildens bekvämlighetsinrättning härstammar från 1876. Sålunda skriver Jönköpings Tidning den 12 augusti detta år: *"På Nya torget har idag pågått uppsättning av en bland tre för stadens räkning inköpta urinkurar. Kuren, som är av gjutjärn i snäckform, synes vara av särdeles ändamålsenlig beskaffenhet"*. Det blev så småningom många liknande "pessekurar" i staden och en av dem fick ett brådstörtat slut när den sprängdes på Påskaften 1964. Men det får bli en annan historia.

Källor: Gudmundsgillet's årsbok 2009 och 2012.

Lennart Lindberg

